

Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia (wersja skrócona)

Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia zostało powołane do życia uchwałą Rady Miasta Kolonia 13 grudnia 1979 roku. Jest największym lokalnym miejscem pamięci ofiar narodowego socjalizmu w Republice Federalnej Niemiec. Od 1988 roku siedzibą centrum jest Dom EL-DE, którego nazwa pochodzi od pierwszych liter imienia i nazwiska inwestora budynku, kupca Leopolda Dahmen. W domu tym znajdowała się od grudnia 1935 roku do marca 1945 roku centrala kolońskiego Gestapo. Na wewnętrznym dziedzińcu budynku stracono w ostatnich miesiącach wojny kilkaset ludzi. Byli wśród nich przede wszystkim zagraniczni robotnicy przymusowi obojga płci. Jak na ironię losu budynek ten przetrwał wojnę w stanie prawie nienaruszonym.

Centrum Dokumentacji Nazizmu (NS-DOK) zajmuje się pamięcią o ofiarach reżimu nazistowskiego, ale również badaniem i przekazywaniem historii Kolonii z okresu narodowego socjalizmu. Dawne więzienie Gestapo zostało otwarte 4 grudnia 1981 roku jako Miejsce Pamięci. W dziesięciu celach więzienia zachowało się 1800 napisów i rysunków więźniów. Miejsce Pamięci jako jedno z najlepiej zachowanych więzień z czasów nazizmu przedstawia dobro kulturowe krajowej i europejskiej rangi.

Od czerwca 1997 roku można oglądać w domu EL-DE stałą wystawę pod tytułem „Kolonia w czasach narodowego socjalizmu”. Wystawa dotyczy życia politycznego i społecznego miasta Kolonii w okresie nazizmu: zdobycie władzy i aparat władzy; propaganda i „wspólnota narodowa”; życie codzienne, młodzież; religia; prześladowania rasistowskie i zbrodnie ludobójstwa na kolońskich Żydach, Synti i Romach; ruch oporu; wojna i życie społeczeństwa w czasie wojny. Ponadto organizowane są wystawy czasowe dotyczące lokalnych i ponadregionalnych aspektów okresu nazistowskiego. Rocznie przeprowadza się tu ponad 130 imprez. Dział edukacji muzealnej i Dział Informacyjno-Edukacyjny Przeciw Skrajnej Prawicy oferują programy kształcąco-pedagogiczne.

Centrum Dokumentacji Nazizmu jest także miejscem badań. Służy temu biblioteka posiadająca literaturę dotyczącą miasta Kolonia w okresie nazistowskim oraz literaturę dotyczącą ogólnej historii nazizmu i skrajnej prawicy. Badaniom służy też dokumentacja, która zabezpiecza zbiory fotografii, plakatów, obiektów, dokumentów, listów, relacji i wspomnień świadków historii i po zanalizowaniu ich pod względem wartości historycznych umieszcza w bankach danych, czyniąc je dostępnymi dla projektów badawczych. Liczne projekty badawcze dotyczą takich zagadnień, jak historia żydowska, relacje i wywiady świadków historii, roboty przymusowe, policja, młodzież, prasa, rodzaje i cele stowarzyszeń oraz złożenie hołdu pamięci ofiarom narodowego socjalizmu, jak w projekcie kolońskiego artysty Guntera Demniga „Kamienie Pamięci” (po niemiecku „Stolpersteine”, czyli dosłownie „kamienie, o które się potykamy”). Aktualnie realizowane projekty badawcze dotyczą historii Holokaustu, ruchu oporu, Gestapo, struktury terenowej NSDAP, planowania miast, polityki zdrowotnej oraz „Hitler-Jugend”. Wyniki badań będą publikowane w serii „Pism Centrum Dokumentacji Nazizmu”, w serii „Zeszyty Robocze”, w serii pism Działu Informacyjno-Edukacyjnego, a także w oddzielnych publikacjach oraz na specjalnej stronie internetowej.

Centrum Dokumentacji Nazizmu jako instytucja miejska należy od roku 2008 do Związku Miejskich Muzeów Kolonii, i tym samym w ramach administracji miejskiej odpowiada za sprawy dotyczące nazistowskiej przeszłości miasta. Od 1989 roku także za organizowane programy wizyt dla zapraszanych do Kolonii byłych robotnic i robotników przymusowych. Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia było wielokrotnie nagradzane, między innymi w roku 2000 zostało odznaczone „Specjalnym Wyróżnieniem” nagrody Europejskie Muzeum Roku (Museum of the Year Award – „Special Recommendation“).

Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia (wersja pełna)

Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia jest największym lokalnym miejscem pamięci ofiar narodowego socjalizmu w Republice Federalnej Niemiec. Zostało powołane do życia uchwałą Rady Miasta Kolonia 13 grudnia 1979 roku. Jako, że przez wiele lat działalność Centrum ograniczała się jedynie do pracy naukowej, 11 czerwca 1997 roku Rada Miasta uchwaliła ponowne utworzenie Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia, które z biegiem czasu przybrało dzisiejszą formę.

Od 1988 roku siedzibą Centrum Dokumentacji Nazizmu (NS-DOK) jest Dom EL-DE. W tym domu mieściła się od grudnia 1935 roku do marca 1945 roku Centrala kolońskiej Tajnej Policji, czyli Gestapo. Nazwa domu pochodzi od pierwszych liter imienia i nazwiska inwestora budynku, katolickiego kupca **Leopolda Dahmen**, który wynajął dom w stanie surowym Gestapo. Gestapo rozbudowało dom dla swoich celów, zlecając budowę dziesięciu cel więziennych w piwnicy budynku. W ostatnich miesiącach wojny na wewnętrznym dziedzińcu budynku stracono kilkaset ludzi. Byli wśród nich przede wszystkim zagraniczni robotnicy przymusowi obojga płci. Nazwa EL-DE Haus stała się synonimem rządów terroru nazistowskiego w Kolonii, ale dziś jest także synonimem miejsca, które zajmuje się i rozprawia z nazistowską przeszłością miasta po roku 1945. Jak na ironię losu budynek ten przetrwał wojnę w stanie prawie nienaruszonym. W latach 1947-1949 został przebudowany i powiększony w tym samym stylu. Między innymi dobudowano jeszcze jedno piętro i poszerzono budynki przy Appellhofplatz i Elisentrasse. Do Domu wprowadziły się urzędy miejskie. Znajdował się tam między innymi Wydział ds. Rent i Emerytur, Urząd Prawny i Urząd Ubezpieczeń oraz przez jakiś czas także Urząd Stanu Cywilnego.

Centrum Dokumentacji Nazizmu powiększyło się w 2012 roku i aktualnie zajmuje 2.800 metrów kwadratowych powierzchni Domu EL-DE.

4 grudnia 1981 roku dawne więzienie Gestapo zostało otwarte jako Miejsce Pamięci. W 2009 roku odnowiono tamtejszą wystawę i dodatkowo udostępniono publiczności skrzydło z magazynami w tylnej części więzienia oraz bunkier w głębokiej piwnicy. Od października 2012 roku dawne miejsce egzekucji na dziedzińcu wewnętrznym jest częścią Miejsca Pamięci. Na ścianach cel więziennych zachowało się 1800 inskrypcji. Są to napisy i rysunki więzionych tam osób, zapisane ołówkiem i kredą, sporadycznie szminką do ust,

wyryte gwoździami, śrubami i wydrapane paznokciami. Więzienie Gestapo i napisy na ścianach drastycznie przypominają związane z Domem EL-DE okropieństwa okresu nazistowskiego. Miejsce pamięci Więzienie Gestapo jako jedno z najlepiej zachowanych więzień z czasów nazizmu jest dobrem kulturowym rangi narodowej i europejskiej.

Od czerwca 1997 roku na dwóch piętrach budynku mieści się, obejmująca 900 metrów kwadratowych, stała wystawa pod tytułem „Kolonja w czasach narodowego socjalizmu”. Na przykładzie Kolonii ukazuje cechy nazistowskiego systemu w jego konkretnych lokalnych przejawach. Przeczy tym samym szeroko rozpowszchnionemu wyobrażeniu, że w katolickiej, liberalnej i sceptycznej wobec autorytetów Kolonii okres narodowego socjalizmu był mniej straszny, niż gdzie indziej.

Wystawa obejmuje czas od początków narodowego socjalizmu w okresie Republiki Weimarskiej do wiosny 1945 roku, kiedy system nazistowski się załamał. Tematycznie nie ogranicza się tylko do aspektów prześladowań i oporu lecz dotyczy całego życia politycznego, społecznego i socjalnego w Kolonii w okresie nazizmu.

Obejmuje takie tematy jak zagarnięcie władzy i „glajchsztaltung”(ujednolicenie); aparat władzy partii i państwowych organów, jak sądownictwo, Policja i Gestapo; propaganda i „wspólnota narodowa”; życie codzienne; młodzież, religia. Porusza obszerny temat rasizmu i rasistowskich prześladowań na przykładzie ofiar przymusowej sterylizacji i eutanazji, a także osób „asocjalnych” i homoseksualistów oraz ludobójstwa na kolońskich Żydach, Synti i Romach. Ukazuje też temat wojny i życia społeczeństwa w czasie wojny, temat robót przymusowych, a także załamanie reżimu nazistowskiego.

W 2009 i 2010 roku wystawa została w znacznej części zmodyfikowana i uzupełniona o nowe stanowiska medialne (jest ich 31).

Między rokiem 2002 a 2011 liczba odwiedzających Centrum Dokumentacji wzrosła ponad dwukrotnie i wyniosła w 2011 roku, dokładnie 54 000.

Dzisiejsze Centrum Dokumentacji Nazizmu (NS- DOK) jest miejscem pamięci ofiar reżimu nazistowskiego, ale także miejscem, gdzie bada się i dokumentuje historię Kolonii z okresu nazistowskiego oraz przekazuje tę historię w różnych formach edukacji. Jest więc miejscem pamięci, edukacji i badań.

Edukacyjną rolę spełniają Miejsca Pamięci i wystawa stała, a także liczne wystawy czasowe

tematyzujące lokalne i ponadregionalne aspekty okresu nazistowskiego.

Od początku 1998 roku do początku roku 2012 zorganizowano 53 wystawy czasowe, którym towarzyszyły specjalnie opracowywane programy. Centrum Dokumentacji Nazizmu przeprowadza rocznie ponad 130 imprez o różnym formacie. Odbywają się tu wykłady, czytania, spotkania autorskie, dyskusje, a także warsztaty, kongresy oraz imprezy kulturalne z teatrem i muzyką. Dział edukacji muzealnej oferuje oprowadzanie po muzeum i po Miejscu Pamięci. Dodatkowo oferuje warsztat „Młodzież w okresie narodowego socjalizmu”, wycieczkę po dzielnicy Kolonii- Ehrenfeld śladami Navajos i Edelweisspiraten (były to grupy młodzieżowej subkultury), programy dla przedszkolaków i uczniów „Walizka z historią” oraz oprowadzanie dla rodzin „Co wydarzyło się w Domu EL-DE?”

Dział edukacyjny opracowuje także specjalne programy dla określonych odbiorców, na przykład dla jakiejś konkretnej grupy zawodowej, dla nauczycieli i kandydatów na nauczycieli i dla studentów. Od 2008 roku pracę Centrum uzupełnia Dział Informacyjno-Edukacyjny Przeciw Skrajnej Prawicy (ibs), dodając aspekt konfrontacji z aktualnymi ideologiami neonazistowskimi. Prowadzi na ten temat różne warsztaty, wykłady, konferencje i seminaria dla młodzieży i dorosłych. Udziela się także w sieci i promuje publicznie. Celem tej pracy jest uwrażliwienie na prawa człowieka, demokrację, wielokulturowość, pokój, oraz zapobieganie i przeciwstawianie się skrajnie prawicowym mechanizmom myślenia i zachowania.

Dział Informacyjno-Edukacyjny jest podmiotem projektu „Poradnictwo mobilne przeciw skrajnej prawicy w rejencji Kolonia”. Celem poradnictwa jest pomoc i wspieranie ludzi, którzy w swoim środowisku domowym, czy zawodowym konfrontowani są z neonazizmem, rasizmem i antysemityzmem i chcą się angażować we wzmacnianie demokratycznej kultury.

Centrum Dokumentacji od momentu powstania jest miejscem, w którym prowadzi się działalność naukowo-badawczą.

Ponieważ wiele dokumentów z Kolonii okresu nazistowskiego zostało zniszczonych lub zaginęło w czasie wojny, należało najpierw zlokalizować, zebrać i zabezpieczyć materiały (akta, dokumenty, realia, fotografie, książki i broszury), następnie odnotować i opisać w banku danych. Wyniki tych badań znajdują się w publikacjach książkowych i ofertach internetowych, są tematem wystaw czasowych i imprez w ramach edukacyjnej działalności muzeum.

Biblioteka i dokumentacja spełniają istotną rolę dla badań i edukacji. Biblioteka w formie księgozbioru podręcznego zawiera głównie literaturę dotyczącą Kolonii w okresie nazizmu

i literaturę dotyczącą ogólnej historii nazizmu, dydaktyczne opracowania tej historii, a także pozycje na temat skrajnej prawicy. Obok aktualnych książek i czasopism, biblioteka gromadzi także prace egzaminacyjne oraz ówczesne gazety, książki, broszury, druki, jak biuletyny informacyjne nazistowskich organizacji i gazety kolońskich firm. Zbiory zawierają 17 300 tomów (stan z roku 2011). Korzystanie z biblioteki jest bezpłatne. Katalog zbiorów jest dostępny online na trzech stronach internetowych.

Korzystający z biblioteki otrzymują porady w sprawie swoich projektów i mogą korzystać z materiałów audio-wizualnych zgromadzonych w mediatece. Dla małych grup przygotowane są specjalne miejsca pracy. Dokumentacja jest podstawą dla badań historycznych i pomaga opracować ich wyniki. Zabezpiecza, rejestruje i analizuje źródła historyczne, czyni je dostępnymi w bazach danych, które pielęgnuje i uzupełnia. Zbiory obejmują przede wszystkim zdjęcia, albumy kolekcjonerskie i fotograficzne, plakaty, obiekty muzealne, dokumenty osobiste, dzienniki, pamiętniki, listy i relacje świadków historii. Zbiory wciąż się powiększają poprzez darowizny, depozyty i reprodukcje fotografii. I tak na przykład w dziale zbiorów „Życie żydowskie w Kolonii” znajduje się 300 mniejszych i 30 większych spuścizn po dawnych mieszkańcach, które zawierają 4000 fotografii i liczne oryginalne dokumenty. W archiwum zdjęć zarejestrowano do tej pory 30 tysięcy fotografii, a wiele innych czeka jeszcze na opracowanie.

Centrum Dokumentacji Nazizmu przeprowadziło od momentu powstania wiele projektów badawczych. Stałym i głównym zadaniem jest badanie historii żydowskiej. Trwają prace nad stworzeniem księgi pamięci żydowskich ofiar nazizmu w Koloni. W tym celu prowadzi się od 2006 roku projekt badający losy 2000 Żydów, których jesienią 1941 roku deportowano z Kolonii do getta w Łodzi. Już od połowy lat 80-tych gromadzone są relacje świadków historii i wywiady. Na początku był to zbiór spisanych wspomnień z okazji 40 rocznicy zakończenia wojny, potem doszły wywiady nagrane na kasetach i w końcu innowacyjny projekt video „Historia, którą przeżyliśmy”. Wyniki projektu można obejrzeć w internecie i na stanowiskach medialnych wystawy stałej. Do badań na temat robót przymusowych wiele wniosły programy wizyt byłych robotników przymusowych, których miasto zaprasza regularnie od 1989 roku. Inicjatywa ta wzbudza zainteresowanie w kraju i za granicą. Wizyty organizowane są we współpracy z grupą projektową „Obóz na terenie targów” pod egidą Stowarzyszenia EL-DE Haus. Od 1996 roku do roku 2000 opracowano razem z Prezydium Policji w Kolonii projekt „Kolońska policja w czasie narodowego socjalizmu”. Był to pierwszy i jedyny tego rodzaju projekt w całym kraju.

Wiele projektów dotyczyło tematu młodzieży. Oto niektóre z nich: „Wysyłanie dzieci na wieś”, „Młodzież 1945”, „O Navajos i Edelweisspiraten”, badawczo- prezentacyjny projekt powiatu Rheinisch-Bergisch „Młodzież alternatywna w okresie narodowego socjalizmu”. Projekt „Kamienie Pamięci” (po niemiecku „Stolpersteine”, czyli dosłownie „kamienie, o które się potykamy”) kolońskiego artysty Guntera Demniga, który stał się największym i najbardziej znanym projektem w ramach niemieckiej i europejskiej kultury pamięci, był od początku wspierany przez Centrum Dokumentacji Nazizmu, między innymi, projektem dwóch narodów: „Kamienie Pamięci na Węgrzech”. Poza tym przeprowadzono mniejsze projekty dotyczące takich tematów jak prasa, stowarzyszenia, gospodarka w Kolonii, sztuka w konfrontacji z narodowym socjalizmem i II wojną światową, prześladowania Synti i Romów, eutanazja, nazistowskie sądy wojskowe. Większe projekty, nad którymi obecnie się pracuje to historia Holokaustu, „Opozycja i ruch oporu w Kolonii w latach 1939-1945”, historia kolońskiego Gestapo, struktura terenowa NSDAP, architektura i planowanie miast, polityka zdrowotna w Kolonii w okresie nazizmu oraz „Hitler-Jugend” w Nadrenii.

Od 1994 roku Centrum Dokumentacji posiada własną serię „Pism Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia”, które ukazują się w wydawnictwie Emons, od 2012 wraz z podserią „Materiały i Biografie”. Od 2005 roku Centrum Dokumentacji wydaje we własnym wydawnictwie „Zeszyty Robocze” do pracy pedagogicznej, a od 2008 roku także specjalną serię pism Działu Informacyjno- Edukacyjnego Przeciw Skrajnej Prawicy. Poza tym ukazało się wiele oddzielnych publikacji. Od 2003 roku działalność Centrum jest dokumentowana w szczegółowych „Sprawozdaniach Roku”.

Centrum Dokumentacji Nazizmu jest samo w sobie typowym przykładem dla historii polityki i kultury pamięci w Republice Federalnej Niemiec. Nie powstałoby bez zaangażowania społeczeństwa i do dzisiaj po części rozwija się dzięki temu zaangażowaniu. Od 1988 roku pracę Centrum wspiera Stowarzyszenie Haus EL-DE.

Centrum Dokumentacji Nazizmu jako instytucja miejska należało najpierw do jednego z działów Archiwum Historycznego miasta Kolonia, w 1997 roku zostało samodzielny działem w Urzędzie Kultury, a od 2008 roku jest częścią Związku Miejskich Muzeów Kolonii. Jako urząd administracji miejskiej jest odpowiedzialne za tematy związane z nazistowską przeszłością miasta. Do tego należy też zajmowanie stanowiska w sprawie nazywania ulic, wznoszenia tablic i pomników pamięci. Na pomysł pomnika ku pamięci

ofiar nazistowskich sądów wojskowych, otwartego uroczyscie 1 września 2009 roku, przeprowadzono konkurs artystyczny.

Ważną częścią pracy Centrum jest serwis dla obywateli Kolonii, kraju i z zagranicy, którzy zwracają się tu o informacje o własnych losach oraz losach prześladowanych w czasie nazizmu rodziców i dziadków. Dotyczy to przede wszystkim żydowskiej historii i robót przymusowych. Poza tym osoby interesujące się historią oraz naukowcy zdobędą tu informacje na temat instytucji, wydarzeń, osób oraz stanu źródeł dotyczących nazistowskiej historii Kolonii. Centrum zwraca się w różnych formach aktywności bezpośrednio do zainteresowanej publiczności – przez Bibliotekę, w pracy edukacyjnej, przez Dział Informacyjno- Edukacyjny Przeciw Skrajnej Prawicy, przez pracę muzeum z wystawami i imprezami.

W Centrum Dokumentacji pracuje na stałe 21 pracownic i pracowników na siedemnastu pełnych etatach (stan z roku 2011, łącznie z działem edukacji muzealnej). Do tego dochodzą zatrudnieni na stałe naukowcy opłacani z innych środków oraz pracownicy zaangażowani do różnych projektów na czas określony. Wystawy obsługuje 20 pracownic i pracowników. Jest czterech strażników i jedna sprzątaczką. Centrum otrzymuje z budżetu miasta 1,8 ml euro (stan z 2011 roku), z czego większą część pochłaniają wydatki na personel i czynsz.

Centrum Dokumentacji było wielokrotnie nagradzane. Otrzymało 17 narodowych i międzynarodowych prestiżowych nagród i wyróżnień: rok 2000 „Specjalne Wyróżnienie” Nagrody Europejskie Muzeum Roku (Museum of the Year Award – „Special Recommendation“), rok 2001 Nagrody Architektury Nadrenii Północnej -Westfalii i Kolonii, rok 2002 przyjęcie do „Excellence Club of the Best Museums and Heritage Projects“, 2006 „History Award” stacji telewizyjnej History Channel, rok 2007 „Nagroda za innowacyjność w edukacji dorosłych” od Niemieckiego Instytutu Edukacji Dorosłych, rok 2008 „Nagroda Freya-Stephan-Kühn”- Krajowego Związku nauczycieli historii z Nadrenii Północnej-Westfalii za „wybitne starania i osiągnięcia w dziedzinie przekazywania historii”, rok 2011 wyróżnienie - Najlepsze Muzeum podczas Długiej Nocy Muzeów w Kolonii.

Centrum Dokumentacji Nazizmu miasta Kolonia

Appellhofplatz 23-25 (Dom EL-DE)

50667 Köln

Telefon:

0221/2212-6332 Sekretariat

0221/2212-6331 Orowadzanie

0221/2212-6361 Biblioteka

Fax: 0221/2212-5512

E-Mail: nsdok@stadt-koeln.de

www.nsdok.de

Godziny otwarcia:

Od wtorku do piątku: 10.00 - 18.00

Sobota, niedziela, święta: 11.00 – 18.00

W każdy pierwszy czwartek miesiąca (oprócz świąt) do 22.00

Bilety wstępu:

Dorośli4, 20 euro

Ulgowe dla studentów i praktykantów.....1, 80 euro

Wstęp wolny:

- * uczniowie
- * mieszkańcy Kolonii poniżej 18 lat
- * posiadacze Köln-Pass
- * solenizanci urodzinowi
- * ofiary prześladowań nazistowskich
- * odwiedzający bibliotekę

Dzień Kolonii

W każdy pierwszy czwartek miesiąca (oprócz świąt) od 10.00 do 22.00 wstęp wolny dla mieszkańców Kolonii

Orowadzanie publiczne (bezpłatne)

Pierwsza sobota miesiąca o godzinie 14.00 (z opłaconym biletem wstępu)

Pierwszy czwartek miesiąca o godzinie 18.30 (oprócz świąt; także bez biletu wstępu ze względu na Dzień Kolonii)

Audioprzewodniki w ośmiu językach za opłatą 2 euro:

niemiecki, angielski, francuski, hebrajski, holenderski, hiszpański, polski, rosyjski

Biblioteka i Mediateka

Wtorek i środa 10.00 – 16.00

Czwartek 10.00 – 18.00

Piątek 10.00 - 13.00